

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ ՆԿԻՐՎԱԾ
ՄԿՐՏԻՉ Ա ԽՐԻՍՅԱՆԻ ԵՎ ՀԱՅՐ ՂԵՎՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
ԾՆՆԴՅԱՆ 200-ԱՄՅԱԿՆԵՐԻՆ

ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքում ավանդույթ է ձևավորվել հայ գրականության ու մշակույթի մեծերի նշանավալից հորեկյաններն առանձին գիտական նստաշրջաններով նշել նաև Ռուսաստանի Դաշնության ակադեմիական հաստատություններում:

2019 թ. Հովհաննես Թումանյանի և Կոմիտաս վարդապետի 150-ամյակները Մոսկվայում նշվեցին Ա. Մ. Գորկու անվան համաշխարհային գրականության ինստիտուտի և Ռուսաստանի Հայոց թեմի հետ համատեղ:

2020 թ. ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ու Երևանի պետական համալսարանի համատեղ կազմակերպմամբ եռօրյա նստաշրջանով հանդիսավորապես նշվեցին Մկրտիչ Ա. Խրիմյանի և Հայր Ղևոնդ Ալիշանի ծննդյան 200-ամյակները: Զուգահեռ ծրագրված էր Պետերբուրգում Պետական Էրմիտաժի և Պետերբուրգի համալսարանի Արևելյան լեզուների ֆակուլտետի հետ գիտական հատուկ նստաշրջան նվիրել Խրիմյան Հայրիկին և Հայր Ղևոնդ Ալիշանին: Համավարակի պատճառով նախ գիտաժողովը հետաձգվեց և ապա տեղի չունեցավ Արցախյան 44-օրյա պատերազմի պատճառով:

Կարևորելով գիտաժողովի դերը ո՛չ միայն այս երկու նվիրական անունների կյանքի և գիտագրական ժառանգության ուսումնասիրման, այլև հայ-ռուսական գիտական համագործակցության ու պատմական կապերի հետազոտման տեսանկյունից՝ այն կազմակերպվեց Պետերբուրգում սույն թվականի ապրիլի 27–28-ին: Գիտաժողովը կրում էր հետևյալ խորագիրը՝ «Հայ մեծ յուսավորիչներ Մկրտիչ Ա. Խրիմյանը և Հայր Ղևոնդ Ալիշանը»:

Գիտաժողովը բացվեց Ռուսաստանի և Նոր Նախիջևանի Հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Եզրաս արքեպիսկոպոս Ներսիսյանի օրհնության խոսքով:

Գիտաժողովի մասնակիցներին ողջունելի խոսքով դիմեցին Պետական Էրմիտաժի տնօրեն, ակադեմիկոս Միխայիլ Պրոտորովսկին, ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար, ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը, ՌԴ ԳԱԱ թղթակից անդամ, Պետերբուրգի արևելյան ձեռագրերի ինստիտուտի տնօրեն Իրինա Պոպովան, Մխիթարյան միաբանության անդամ Հ. Վահան Օհանյանը, Պետերբուրգի համալսարանի Մերձավոր Արևելքի ամբիոնի վարիչ, պատմական գիտությունների դոկտոր Նիկոլայ Դյակովը, «Ռուսական աշխարհ» հիմնադրամի Պետերբուրգի մասնաճյուղի տնօրեն Օլգա Մուկովսկին, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի տնօրեն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր Վարդան Դերիկյանը:

Ինչպես նշվեց ողջույնի խոսքերում, գիտաժողովի անցկացման վայր էր ընտրվել Պետերբուրգը, որովհետև թե՛ Խրիմյանի և թե՛ Ալիշանի կյանքի մի շարք դրվագներ սերտորեն կապված են Ռուսական կայսրության մայրաքաղաքի հետ: Կաթողիկոսական ընտրությունից և Ս. Էջմիածին հասնելուց հետո Մկրտիչ Ա Խրիմյանն այցելել ու փառավոր ընդունելության է արժանացել ռուսական արքունիքում, ինչպես նաև սերտ կապեր է ունեցել քաղաքի հայ հասարակության ներկայացուցիչների հետ:

Նույնը վերաբերում է Հայր Ղևոնդ Ալիշանին, ով տասնամյակներ շարունակ նամակագրական կապեր է ունեցել Մոսկվայի և Պետերբուրգի տարբեր գիտնականների, այդ թվում ժան Մարի Բրոսսեի, Նիկողայոս Մառի և Վլադիմիր Ստասովի հետ:

Գիտաժողովի մի շարք զեկուցումներ նվիրված էին հայ ժողովրդի այս երկու մեծ զավակներին՝ Պետերբուրգի հետ ունեցած գիտահասարակական կապերին, ինչպես նաև հայ ժողովրդի կյանքում Ռուսաստանին վերապահված դերին՝ Ալիշանի ու Խրիմյանի ընկալմանը:

Գիտաժողովի ընթացքում ընթերցվեց 38 զեկուցում: Ուրախալի էր հատկապես այն հանգամանքը, որ զեկուցումներից վեցի հեղինակները Մոսկվայի և Պետերբուրգի գիտնականներ էին, ինչը վկայում է ռուսական գիտական միջավայրում հայագիտական ավանդների շարունակման մասին:

Ինչպես որ Խրիմյանը և Ալիշանը գիտագրական հարուստ ժառանգություն թողեցին ու ապրեցին ազգային-հասարակական և եկեղեցական բուռն կյանքով, այնպես և թեմատիկ լայն ընդգրկում ունեին նրանց նվիրված զեկուցումները:

Առանձին զեկուցումներ նվիրվեցին Ալիշանի բանաստեղծական ժառանգությանը և թարգմանություններին, աշխարհագրական ուսումնասիրություններին:

Զեկուցումների մի խումբ նվիրված էր Խրիմյան Հայրիկի ազգային-եկեղեցական գործունեությանը:

Մի շարք զեկուցումներով հատուկ քննության ենթարկվեցին հայ երգարվեստի զարգացման գործում Ալիշանի և Խրիմյանի ունեցած դերը, ինչպես նաև նրանց նվիրված գրական, հուշագրական, երաժշտական ու արվեստի ստեղծագործությունները:

Վերլուծվեցին նաև Խրիմյանի ու Ալիշանի ստեղծագործությունների լեզվական յուրահատկությունները և չափածոյի տաղաչափական համակարգը, նրանց խմբագրական գործունեությունը և հրատարակած ամսագրերի ձևավորումների գեղարվեստական առանձնահատկությունները:

Վեր հանվեցին գրական, աշխարհայացքային և մարդկային այն ընդհանրությունները, որոնք առկա էին նվիրական այս երկու դեմքերի միջև:

Գիտաժողովի արդյունքների ամփոփման ժամանակ ռուսական կողմը պատրաստակամություն հայտնեց ամեն տարի կազմակերպել հայագիտական մեկ գիտաժողով՝ նվիրված որևէ նշանակալից հոբելյանի կամ որևէ թեմայի:

ՀՀ ԳԱԱ Մ. ԱԲԵՂՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ